

*Gražina Miniotaitė**

*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija
Kultūros, filosofijos ir meno institutas*

Lietuvos saugumo ir gynybos politika: raida ir perspektyvos

Straipsnyje analizuojant Lietuvos saugumo ir gynybos politikos raidą nuo 1990 m. iki šių dienų mėginama apibrėžti jos pagrindines tendencijas ir perspektyvas. Lietuvos saugumo ir gynybos politikai didžiausią įtaką turėjo valstybingumo įtvirtinimo ypatybės. Atsikūrusi Lietuvos valstybė turėjo užtikrinti ne tik valstybės suvereniteto išsaugojimą, bet ir sudaryti palankias sąlygas esminiams teisiniams ir ekonominiams pokyčiams. Šiems sudėtingiems uždaviniams įgyvendinti buvo pasirinktas narystės NATO ir ES kelias. Narystės šiose organizacijose kriterijų tenkinimas bei derybų procesas vedė prie visapusiškos valstybės ir visuomenės transformacijos. Saugumo politikoje tai skatino negatyvių nuostatų kaimyninių valstybių atžvilgių įveikimą bei perėjimą prie bendro saugumo sampratos. Šie procesai lėmė pokyčius gynybos politikoje, perėjimą nuo teritorinės prie kolektyvinės gynybos koncepcijos bei ginkluotųjų pajėgų reformą. Tapusi ES ir NATO nare, Lietuva imasi ambicingo lyderės vaidmens, skleisdama politinių ir ekonominių reformų patyrimą į kaimynines rytų šalis. Lietuva palaiko karinės ES dimensijos stiprinimą, tačiau nepritaria galimam ES ir NATO funkcijų ir pajėgumų dubliavimui, savo saugumą siedama su tvirtu transatlantinio ryšio išlaikymu.

Įvadas

Lietuva, 2004 m. tapusi ES ir NATO nare, siekia aktyviai įsijungti į abiejų institucijų veiklą. Ji pirmoji 2004 m. ratifikavo ES konstitucijos projektą bei buvo tarp pirmųjų naujųjų valstybių, siekiančių prisijungti prie euro zonos. Ir jos gyventojai, ir politinis elitas teigiamai vertina Lietuvos narystę ES ir NATO bei jos tolimesnes perspektyvas. Galima teigti, kad 1994 m. ryžtingai pasukusi į Vakarų, Lietuva pasirinko optimalią užsienio ir saugumo politikos kryptį, atitinkančią jos gyventojų lūkesčius. Tačiau ar šie optimistiniai teiginiai neskamba kaip savotiškas „istorijos pabaigos“ (valstybės – GM) konstatavimas? Ar nevirsta suvereni valstybė tik ES fondų naudotoja bei stropia ES ir NATO direktyvų vykdytoja? Ar buvimas ES erdvėje palieka vietos savarankiškomis Lietuvos užsienio ir saugumo politikos iniciatyvoms? Šie įvairaus lygio debatuose plačiai aptarinėjami klausimai yra ypač aktualūs nagrinėjant Lietuvos saugumo ir gynybos politikos (LSGP) santykį su Europos Sąjungos saugumo ir gynybos politika (ESGP) ir NATO.

* *Doc. Dr. Gražina Miniotaitė* – Lietuvos karo akademijos Politikos mokslų katedros profesorė, Kultūros, filosofijos ir meno instituto vyresnioji mokslo darbuotoja. Adresas: Šilo g. 5a, 10322 Vilnius, tel. 8-5 2103569, el. paštas grazina.m@gmail.com

Tam tikrą atsakymą į šiuos klausimus galima rasti oficialiose pareigūnų kalbose bei saugumo politikos tekstuose, kuriuose pabrėžiama, kad Lietuva santykiuose su ES ir NATO siekia tapti „ne tik naudotoja, bet ir pagalbininke“¹. Kyla klausimas, ar pagrįsta tokia Lietuvos SGP charakteristika, ar tai tik tolimos perspektyvos tikslus išreiškiantis šūkis? Kokį tarptautinį valstybės identitetą kuria ši ambicinga LSGP nuostata? Kaip ji atsispindi konkrečiuose politiniuose sprendimuose? Pamėginsiu atsakyti į šiuos klausimus, nagrinėdama Lietuvos saugumo politikos evoliuciją bei pagrindines pastarųjų metų LSGP tendencijas.

Straipsnyje LSGP analizė daugiausiai grindžiama konstruktyvistine saugumo samprata, kurioje pabrėžiamas vadinamų nematerialių faktorių (idėjų, identiteto, vertybių, istorinių mitų ir t. t.) vaidmuo užsienio ir saugumo politikoje. Klaidinga būtų manyti, kad konstruktyvizmas, aiškinant valstybių elgesį, apskritai neigia objektyvių aplinkybių svarbą. Lietuva dar ilgai išliks „svarbiausia kontakto zona“² tarp Rusijos ir Europos Sąjungos, tačiau, konstruktyvizmo požiūriu, santykiai su Rusija (kaip ir bet kuria kita valstybe) nėra aplinkos sąlygotas dalykas, o kinta priklausomai nuo idėjinių faktorių kaitos. Remiantis ankstesnių tyrimų rezultatais³, galima teigti, kad Lietuvos politikoje naudojama saugumo samprata yra artima Barry Buzano suformuluotam saugumo apibrėžimui: saugumas yra „valstybių ir visuomenių sugebėjimas išsaugoti savo nepriklausomą identitetą ir funkcinį integralumą prieš pakeitimų jėgas, kurias jos laiko priešiškomis“⁴.

Šiame apibrėžime susipina dvi pagrindinės tarptautinių santykių analizės paradigmos – realizmas ir konstruktyvizmas. Realizmas saugumą supranta objektyvistiskai – kaip tam tikrą objektyviai siektiną būseną. Atitinkamai tautinis identitetas apibrėžiamas kaip natūraliai egzistuojanti duotybė, o jo apsauga – kaip svarbiausias valstybės užsienio ir saugumo politikos uždavinys⁵. Tačiau grėsmės („pakeitimų jėgos, kurias jos (valstybės – G. M.) laiko priešiškomis“) suprantamos intersubjektyviai – kaip socialinis konstruktas. Vėliau ši antroji saugumo sampratos dalis buvo išplėsta bendruose Buzano ir Ole Wæverio darbuose ir tapo žinoma kaip saugumizavimo (*securitization*) teorija⁶. Suprastintai saugumizavimas gali būti apibrėžtas kaip grėsmės konstravimo procesas.

¹ Ši frazė dažniausiai vartojama anglų kalba: „not consumer but also contributor“. Žr. pvz., Government Performance Report 2005. Prime Minister's statement, 2006 03 30, http://www.lrvk.lt/main_en.php?cat=2&d=4001, 2006 04 19.

² Buzan B., Wæver O., *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, p. 343.

³ Žr.: Miniotaite G., „The Baltic States: In Search of Security and Identity“, Krupnick Ch., ed., *Almost NATO: Partners and Players in Central and Eastern European Security*, Lanham Md.: Rowman & Littlefield, 2003, p. 261–296.

⁴ Buzan, B. „New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century“, *International Affairs* 67 (4) 1991, p. 432 („the ability of states and societies to maintain their independent identity and the functional integrity against forces of change which they see as hostile“).

⁵ Būtent tokia saugumo samprata yra formuluojama 1996 m. Lietuvos nacionalinio saugumo koncepcijoje. Žr.: „Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas“, *Valstybės žinios* 2, 1997, p. 2–20.

⁶ Žr.: Buzan B., Wæver O., de Wilde J., *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, CO: Lynne Rienner, 1997; Wæver O., „Securitization and Desecuritization“, Lipschutz R. D., ed., *On Security*, New York: Columbia University Press, 1995, p. 46–86.

Faktiškai tam tikromis aplinkybėmis saugumizavimo objektu gali tapti bet kokia vidaus ar užsienio politikos problema (tautinis identitetas, migracija, „energetinė priklausomybė nuo vieno šaltinio“ ir t. t.)⁷.

Minėtas saugumo sampratos konceptinis nenuoseklumas jaučiamas beveik visuose Lietuvos saugumo politikos gaires nubrėžiančiuose dokumentuose bei politiniuose sprendimuose. Tai susiję su uždaviniais, kuriuos teko spręsti atsikūrusiai Lietuvos valstybei. Ji turėjo užtikrinti ne tik valstybės suvereniteto išsaugojimą, bet ir sudaryti palankias sąlygas esminiams teisiniams ir ekonominiams pokyčiams. Neatsitiktinai saugumo užtikrinimas buvo pagrindinė Lietuvos ir vidaus, ir užsienio politikos varomoji jėga iki visiškos narystės ES ir NATO.

1. Lietuvos saugumo ir gynybos politika kelyje į NATO ir Europos Sąjungą: 1990–2004 m.

1991 m. Lietuvai tapus Jungtinių Tautų nare, jos politinis elitas teoriškai turėjo galimybę rinktis iš kelių saugumo politikos krypčių: neutralumo, nedidelių valstybių sąjungos ir prisijungimo prie daugiašalio stipraus karinio/politinio aljanso. Visos trys galimybės turėjo savo šalininkų ir priešininkų, tačiau pirmoji ir antroji galimybės liko debatų lygmenyje, jos nebuvo institucionalizuotos, todėl toliau pagrindinį dėmesį skirsiu trečiojo pasirinkimo analizei.

Neutralumo ir Baltijos valstybių karinės sąjungos idėjos daugiausiai dėmesio susilaukė 1990–1995 m. To laikotarpio ir užsienio, ir vidaus politika orientavosi į tarpukario Lietuvos tautinės valstybės modelį. Užsienio ir saugumo politikos srityje jis gali būti apibūdintas kaip laviravimas tarp Maskvos ir Berlyno, siekiant susigrąžinti Lenkijos okupuotą (1920 m.) Vilniaus kraštą. Konfliktas dėl Vilniaus užkirto kelią susiformuoti stipriam Baltijos valstybių aljansui, o 1939 m. tarptautinio nestabilumo sąlygomis priimtas Lietuvos neutralumo įstatymas negalėjo užtikrinti valstybės saugumo. Mėginimas grįžti prie šių idėjų atkūrus nepriklausomybę pasireiškė kai kurių tarpukario politikos stereotipų perkėlimu į naujai kuriamos valstybės politinę aplinką. Neatsitiktinai 1991–1992 m. tarpukario Lietuvos–Lenkijos santykių interpretacijos tapo įtampos tarp valstybių šaltiniu. Be to, šiuo laikotarpiu okupacinės Rusijos kariuomenės buvimas šalyje stabdė atvirai vakarietiškos saugumo politikos krypties pasirinkimą.

Bendrų Lietuvos ir Vakarų valstybių bei tarptautinių organizacijų pastangų dėka Rusijos kariuomenė iš Lietuvos buvo išvesta iki 1993 m. rudens. Tai sudarė prielaidas 1994 m. atvirai deklaruoti Lietuvos euroatlantinę

⁷ Pasitelkę kalbos akto koncepciją, teorijos autoriai gana detaliai aprašo grėsmės konstravimo mechanizmą, tačiau tai nėra šio straipsnio tikslas. Detaliau apie saugumizavimą žr.: Williams M. C., „Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics“, *International Studies Quarterly* 47 (4), 2003, p. 511–532.

integraciją – narystę NATO ir ES – kaip pagrindinį Lietuvos užsienio ir saugumo politikos tikslą. Vakarietiškos saugumo politikos krypties pasirinkimas Lietuvos politikoje buvo siejamas su „grįžimu į Europą“, o narystė NATO ir ES buvo vertinama kaip negrįžtamas integravimasis į Vakarų, saugantis Lietuvą nuo Rusijos pretenzijų į jos suverenitetą.

Vakarų valstybių atsakas į iš esmės beveik visų posovietinės erdvės valstybių siekimą narystės NATO ir ES buvo bendrų narystės kriterijų suformulavimas ir paskelbimas, kurie yra žinomi kaip Kopenhagos kriterijai (1993 m.) ir NATO plėtros studija (Study on NATO Enlargement, 1995 m.). Tai panašūs kriterijai, jų esmę sudaro reikalavimas atitikti liberalios vakarų demokratijos principus. Kriterijai buvo papildyti sukuriant jų įgyvendinimo kontrolės ir įvertinimo mechanizmą (veiksmų planai, progreso ataskaitos). Narystės NATO ir ES siekimo procesas tampa Lietuvos valstybės kūrimo pagal vakarų demokratijos modelį procesu, reikalaujančiu esminių politinių ir ekonominių reformų bei pokyčių saugumo ir gynybos politikoje.

Kaip bet koks mėginimas racionaliai valdyti socialinius procesus, eurointegracija susiduria su valdomos medžiagos inercija, pasireiškiančia istorinių stereotipų, jau susiformavusių socialinių identitetų bei nepasiteisintų lūkesčių pasipriešinimu. Vakarų pasaulis, į kurį veržiasi Lietuva, nėra vienalytis; jame gana aiškiai išsiskiria socialiai orientuotas europietiškas gerovės valstybės modelis ir labiau reguliatyvine laisvos rinkos galia pasitikintis amerikietiškas modelis. Siekiant greitesnio ekonominio efektyvumo, Lietuvoje ieškoma jų optimalios pusiausvyros. Per gana trumpą laiką buvo pasiektas išpūdingas ekonominis augimas⁸, tačiau jis yra lydymas socialinės atskirties didėjimo, aukšto nedarbo lygio, sovietmečio nostalgijos. Tai sudarė prielaidas politiniam nestabilumui, pasireiškiančiam „švytuokliniais“ rinkimais tarp kairės ir dešinės, parama populistinėms partijoms ir lyderiams, politiniam cinizmui, vedančiam prie korupcijos klestėjimo, ir galiausiai euroskepticizmui bei antiglobalizmui. Visos politinės jėgos Lietuvoje sutaria, kad minėti reiškiniai kelia grėsmę Lietuvos valstybės vidiniam saugumui. Tai atsispindi ir saugumo politiką apibrėžiančiuose dokumentuose, juose socialinės atskirties mažinimas bei pilietinės visuomenės kūrimas laikomi svarbia valstybės saugumo prevencijos priemone.

Lietuvos saugumo ir gynybos politikoje narystės kriterijų atitikimas yra siejamas su gerais santykiais su kaimyninėmis valstybėmis bei su karinių pajėgumų vystymu pagal NATO standartus. Nuosekliai siekdama gerų santykių su kaimyninėmis valstybėmis, Lietuva, atmesdama tarpukario stereotipus, suartėjo su Lenkija, o nuo 1997 m. mato ją kaip strateginę partnerę kelyje į NATO ir ES. Su Baltarusija, atsižvelgdama į ES poziciją Baltarusijos atžvilgiu po autoritarinio režimo įsitvirtinimo 1997 m., Lietuva vykdo pragmatinę selektyvinio bendradarbiavimo politiką⁹. Dvišalis bendradarbiavimas vystomas

⁸ Lietuvos Statistikos departamento duomenis 2006 m. Lietuvos BVP sudarė vos 47 % ES BVP vidurkio, tačiau dar 1997 m. jis tesudarė 33 %. Žurnalas *Economist* Lietuvą, Estiją ir Latviją pavadino „Baltijos tigras“. Žr.: „The Balts and the European Union“, *The Economist*, 12 December, 2002.

⁹ Apie Lietuvos santykius su Baltarusija žr.: Lopata R., „Autoritarizmas Baltarusijoje: galimos grėsmės Lietuvos saugumui“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2002*, p. 201–214.

tik tose srityse, kurios yra svarbios regiono saugumui ir stabilumui išsaugoti. Bendradarbiavimas apima valstybinės sienos demarkacijos, nelegalios migracijos, pasienio regionų bei energetikos klausimus.

Įtakingiausia ir problemiškausia Lietuvos kaimynė yra Rusija. Tai susiję ne tik su tuo, kad Rusija sunkiai susitaiko su SSSR žlugimu ir Baltijos valstybių praradimu, bet ir su gana specifiniais jos santykiais su ES ir JAV. Siekdamas demokratizuoti Rusiją ir taip padaryti ją patikima energetinių resursų tiekimo bei kovos su terorizmu partnere, didžiosios vakarų valstybės (ypač Vokietija ir Prancūzija) buvo linkusios atsižvelgti į Rusijos pasipriešinimą Baltijos valstybių narystei NATO. Tai atsispindėjo 1997 m. NATO viršūnių Madrido susitikimo sprendimuose, kai kaimynei Lenkijai buvo atvertos NATO durys, o Lietuva įvertinta tik kaip narystės siekianti valstybė.

Nors Rusija buvo priešiška Lietuvos transatlantinei integracijai, jos santykiai su Lietuva klostėsi geriau negu su kitomis Baltijos valstybėmis. Vienintelė iš Baltijos valstybių Lietuva yra visiškai išsprendusi valstybinės sienos sutarties su Rusija klausimus¹⁰. Tai susiję ne tik su tuo, kad Rusija neturi Lietuvai pretenzijų dėl rusų mažumos teisių, bet ir su Lietuvos–Rusijos sienos specifika. Palyginti neilga Lietuvos sausumos siena su Kaliningrado sritimi yra ypač svarbi Rusijai ir visam regionui. Žlugus Sovietų Sąjungai ir Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, 1991 m. Rusija prarado savo teritorinį vientisumą. Mažiausios ir labiausiai atsilikusios Kaliningrado srities ryšys su Rusija tapo priklausomas nuo jos tranzito (karinio, ekonominio, asmenų judėjimo) per Lietuvą sąlygų. Nenuostabu, kad Rusija siekia išsaugoti politinę ir ekonominę įtaką Lietuvoje.

Rusijos vertinimas Lietuvos saugumo politikoje keitėsi priklausomai nuo NATO ir Rusijos santykių bei nuo ES politikos Šiaurės Rytų regiono atžvilgiu. Iš pradžių militarizuota Kaliningrado sritis buvo suvokiama kaip tiesioginė karinė grėsmė Lietuvos nepriklausomybei. Ypač Kaliningrado grėsmės Lietuvai klausimas buvo aktualus 1994 m. Jis keltas Baltijos Asamblėjoje, Lietuvos Vyriausybės programoje. Požiūris į Kaliningrado sritį, kaip į nuolatinės grėsmės Lietuvos nepriklausomybei šaltinį, išreikštas ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme, patvirtintame 1996 m. pabaigoje¹¹. Laipsniškai šią „griežto“ (angl. *hard*) saugumo poziciją pakeitė „švelniojo“ (angl. *soft*) saugumo reikalavimas: 2002 m. patvirtintoje Nacionalinio saugumo strategijoje Kaliningrado klausimas pateikiamas ne kaip grėsmė Lietuvos saugumui, o kaip „ekonominė, prekybinė ir kultūrinė partnerystė“¹². Galima sutikti su studijos apie Kaliningrado sritį autoriais, kad „Lietuvos užsienio politikoje Kaliningrado sritis iš pagrindinės grėsmės saugumui 9-ajame dešimtmetyje transformavosi į privalumą – į galimybę vaidinti nepriklausomą pietryčių Baltijos jūros regiono lyderio, realiai prisidedančio prie saugumo didinimo regione, vaidmenį“¹³.

¹⁰ Lietuvos – Rusijos sienos sutartis buvo pasirašyta 1997 m. Lietuva ją ratifikavo 1999 m., Rusija 2003 m.

¹¹ Žr.: Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas, (nuoroda 5).

¹² „Lietuvos nacionalinio saugumo strategija“, Vilnius, 2002.

¹³ Sirutavičius V., Stanytė–Toločkienė I., „Rusijos Federacijos Kaliningrado srities strateginė reikšmė“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2002*, Vilnius: Lietuvos karo akademija, 2003, p. 186.

Lietuvai tapus NATO ir ES nare, jos santykiai su Rusija virsta ES ir Rusijos santykių dalimi. 2002 m. pabaigoje pasirašyta ES ir Rusijos sutartis dėl Rusijos tranzito iš Kaliningrado anklavo per Lietuvos teritoriją paskatino Rusiją 2003 m. ratifikuoti ilgai delstą Lietuvos ir Rusijos valstybės sienos sutartį bei pasirašyti readmisijos sutartį. Nuo 2003 m. liepos 1 d. išgaliojusios griežtesnės Kaliningrado srities gyventojų tranzito per Lietuvą taisyklės (vizų reikalavimas) priartino Lietuvą prie Šengeno sutarties erdvės, nesukeldamos pastebimo Lietuvos ir Rusijos santykių pablogėjimo. Kaliningrado sritis Lietuvos politikoje iš problemos virto „galimybių langu“, atveriančiu regioninio bendradarbiavimo formų įvairovę. Lietuva pasirodė pajėgi kūrybiškai įgyvendinti ES siūlomą bendradarbiavimo modelį. Tai turėjo įtakos jos savivokai regione. Lietuvos, kaip tilto tarp Rytų ir Vakarų, įvaizdį keitė Lietuvos ir Vakarų placdarmo ir galiausiai – Vakarų vertybių avanposto įvaizdžiai¹⁴.

Lietuva, siekdama tapti NATO ir ES nare, ne tik stropiai vykdė narystės reikalavimus, bet ėmėsi ir savarankiškų saugumo politikos iniciatyvų, praktiškai prisidėdama prie euroatlantinio saugumo ir stabilumo stiprinimo. 1997 m. pradėtos organizuoti regioninės Vilniaus konferencijos 2000 m. subūrė narystės NATO siekiančias valstybes į „Vilniaus devintuką“, kuris 2001 m., prisijungus Kroatijai, virto „Vilniaus dešimtuku“¹⁵. Po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroristų išpuolio „Vilnius–10“ tvirtai parėmė JAV. Dešimtuko valstybės priėmė bendrą pareiškimą, kuriame išreiškė solidarumą su JAV ir Aljansu. 2003 m. „Vilnius–10“ priėmė JAV politiką Irake palaikančią pareiškimą. Be to, dar iki oficialios narystės ES ir NATO Lietuva aktyviai įsijungė į ES *Platesnės Europos – Naujųjų kaimynų* politikos įgyvendinimą, pretenduodama į lyderės vaidmenį perduodant ES kaimyninėms valstybėms (Baltarusijai, Ukrainai, Moldovai, pietų Kaukazo valstybėms) savo politinių ir ekonominių reformų patyrimą.

2004 m. Lietuvos saugumo politika, siejanti valstybės saugumą su naryste NATO ir ES, pasiekė savo tikslą. Narystės siekimo procese kontūrus įgavo pagrindinės Lietuvos saugumo politikos kryptys, keitėsi saugumo ir gynybos samprata priartėdama prie NATO ir ES strateginiuose dokumentuose suformuluotų nuostatų. Tolimesnė Lietuvos saugumo politika tampa bendros ES užsienio ir saugumo politikos dalimi. Lietuvos politikai siekia, kad tai būtų gerai matoma dalis.

2. Lietuvos saugumo politika po 2004 m. NATO ir ES plėtros

Lietuvai tapus Europos Sąjungos ir NATO nare, iškilo uždavinys naujai suformuluoti pagrindinius užsienio ir saugumo politikos tikslus bei surasti

¹⁴ Žr.: Miniotaite G., „*Convergent Geography and Divergent Identities: A Decade of Transformation in the Baltic States*“, *Cambridge Review of International Affairs* 16 (2), 2003, p. 209–222.

¹⁵ „Vilniaus dešimtukas“ sudaro Albanija, Bulgarija, Kroatija, Estija, Latvija, Lietuva, Makedonija, Slovakija, Rumunija ir Slovėnija.

savo vietą Europos Sąjungos bendroje užsienio ir saugumo politikoje¹⁶. Siekiant narystės, Lietuvos, kaip ir kitų valstybių kandidačių, tiek vidaus, tiek užsienio politika neišvengiamai buvo adaptacinė. Aiškiai suformuluoti narystės reikalavimai bei gerai apgalvotas jų įgyvendinimo kontrolės mechanizmas nepaliko ypatingos erdvės kandidačių iniciatyvai. Kaip pažymima naujoje 2005 m. Nacionalinio saugumo strategijos redakcijoje, „Lietuvos Respublika savo nacionalinį saugumą suvokia kaip sudedamąją šių organizacijų (NATO ir ES–G. M.) saugumo politikos dalį ir remiasi NATO strateginės koncepcijos, Europos Saugumo strategijos, kitų NATO ir Europos Sąjungos strateginiuose dokumentuose išdėstytų grėsmių analize, strateginiais tikslais ir veiklos priemonėmis¹⁷“.

Tačiau, kita vertus, „Vilnius–10“ veikla bei ankstyvas įsijungimas į Europos Sąjungos kaimynystės politiką sukūrė prielaidas Lietuvos ambicijoms „įtvirtinti mūsų šalių kaip regionų bendradarbiavimo centrą“¹⁸, tampant „aktyvia, matoma pasaulyje ir įtakinga regione valstybe“¹⁹. Pagrindžiant naująją Lietuvos užsienio ir saugumo politiką, atgaivinamas jau anksčiau šalies politiniame diskurse eksploatuotas „Lietuvos – regiono centro ir lyderės“ įvaizdis. Faktiškai beveik visuose 2004–2006 m. su užsienio ir saugumo politika susijusiuose dokumentuose bei oficialiose kalbose pabrėžiama, kad Lietuva siekia tapti „aktyviu ir patraukliu bendradarbiavimo tarp regionų centru, skleidžiančiu euroatlantines vertybes, tolerancijos ir bendradarbiavimo dvasią, jungiančiu kultūras ir civilizacijas“²⁰.

Pažymėtina, kad regionas, kurio centru ketina tapti Lietuva, jokiame dokumente ar oficialioje kalboje nėra apibrėžiamas. Taip yra todėl, kad toks regionas faktiškai neegzistuoja, tai socialinis konstruktas, kurio formavimasi ir turėtų skatinti Lietuvos užsienio ir saugumo politika. Tokia regiono samprata yra artima naujojo regionalizmo teorijoms. Jose regionas suprantamas ne kaip bendra geografinė erdvė, o kaip bendra vertybinė erdvė, kurioje per ekonominių, politinių, kultūrinių ir karinių bendradarbiavimą gimsta regiono identitetas, sudarantis prielaidas Vakarų saugumo bendruomenės plėtrai²¹. Regioninis identitetas nėra nacionalinių identitetų išvestinė, jo tapimo pagrindas yra bendros normos ir vertybės, sukuriančios tai, ką Jurgenas Habermasas pavadino konstituciniu patriotizmu²². Lietuva, skatindama regioninį bendradarbiavimą ir

¹⁶ Nekrašas E., „Lithuanian Foreign Policy: Concepts, Achievements and Predicaments“, *Lithuanian Foreign Policy Review 2004*, 2005, p. 28–37.

¹⁷ *Lietuvos nacionalinio saugumo strategija*, 2005 m. sausio 20d. nutarimo redakcija, <http://www.kam.lt/index.php/lt/34381/>, 2006 09 11.

¹⁸ 2005 m. Vyriausybės veiklos ataskaita, http://www.lrv.lt/13_vyr_dok/LRV%202005%20ataskaitos%20antrauka%20-%20pilna.pdf, 2006 08 19.

¹⁹ *LR Seimo rezoliucija dėl Lietuvos Respublikos užsienio politikos kryptių Lietuvai tapus visateise NATO ir Europos Sąjungos nare*, 2004 m. gegužės 1 d., http://www.urm.lt/popup2.php?item_id=156, 2006 05 25 d.

²⁰ *Dėl pagrindinių valstybės užsienio politikos tikslų ir uždavinių 2004–2008 m. Lietuvos politinių partijų susitarimas*, http://www.urm.lt/popup2.php?item_id=158, 2006 06 20 d.

²¹ Adler E., Crawford B., *Normative Power: The European Practice of Region Building and the Case of the Euro-Mediterranean Partnership*, Berkeley: University of California, 2004.

²² Habermas J., *The Inclusion of the Other: Studies in Political Theory*, Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1998, p. 225–226.

siekdama tapti jo varomąja jėga, drauge jį ir kuria. Lietuvos – regiono centro ir lyderės – sąvoka yra diskursyvinė konstrukcija, naratyvas, kuriuo grindžiama Lietuvos tarptautinė tapatybė²³.

Kaip teigiama Nacionalinio saugumo strategijoje (2005 m.), Lietuva, plėsdama „laisvę ir demokratiją į kaimyninius Europos regionus“ bei konstruodama valstybės – politinės regiono lyderės – tapatybę, kartu sukuria prielaidas savo saugumui stiprinti. Tam ji gerina santykius su Ukraina, Moldova bei Pietų Kaukazo valstybėmis. Lietuva visiškai pritaria šių valstybių narystei NATO ir ES, praktiškai padėdama joms (daugiausiai Ukrainai ir Gruzijai) atitikti narystės šiose institucijose kriterijus. Lietuva tęsdama „pragmatinio selektyvinio bendradarbiavimo“ politiką su Baltarusija sustiprino paramą šios šalies demokratinėms jėgoms. 2005 m. Baltarusijos prezidento rinkimuose Lietuva rėmė opoziciją, suteikdama jai galimybę savo veiklą perkelti į Vilnių. Taip pat į Vilnių persikėlė iš Minsko išvytas Europos humanitarinis universitetas. Tokie Lietuvos veiksmai sukėlė įtampą tarp valstybių, Baltarusijos prezidentas apkaltino Lietuvos užsienio reikalų ministrą kišimusi į Baltarusijos vidaus reikalus. Bet Baltarusijos demokratizavimas, jos įtraukimas į ES kaimynystės politiką išlieka svarbiu Lietuvos saugumo politikos uždaviniu.

Dalyvaudama ES naujųjų kaimynių politikoje Lietuva savo pagrindiniu uždaviniu laiko Rytų dimensijos sustiprinimą. Tai buvo svarbiausias 2006 m. Vilniaus tarptautinės konferencijos „Bendra vizija bendrai kaimynystei“ akcentas²⁴. Konferencijoje buvo atkreiptas dėmesys į „išaldytus konfliktus“ Moldovoje, Gruzijoje, Kalnų Karabache ir Čečėnijoje bei pabrėžiama, kad NATO ir ES turėtų būti aktyvesnės juos sprendžiant. Visi minėti konfliktai yra susiję su Rusijos interesais buvusioje sovietinėje erdvėje. Kai kurių komentatorių požiūriu, „išaldytų konfliktų“ internacionalizavimas, taip pat JAV viceprezidento Richardo B. Cheney kalba, kurioje jis apkaltino Rusiją naudojant dujas ir naftą kaip „bauginimo ir šantažo instrumentus, siekiant manipuliuoti tiekimu ir monopolizuoti tranzito kelius“²⁵, suteikė konferencijai antirusišką pobūdį.

Kyla klausimas, ar pakito Lietuvos-Rusijos santykiai Lietuvai tapus ES ir NATO nare? Ar išliko Rusijos saugumizavimo (securitization) tendencijos? Pirmiausiai, kaip buvo minėta, Lietuvos sienai su Rusija tapus išorine ES siena, daugelis svarbių klausimų (pvz., vizų, sienos kontrolės) virto dvišalių ES–Rusijos santykių klausimais. Lietuvoje tai sukėlė dvejopą reakciją: tautiškai nusiteikusios politinės jėgos išvelgia grėsmę Lietuvos suverenitetui, kuri slypi prorusiškose ES nuostatose. Tačiau iš esmės vyrauja nuomonė, kad narystė ES ir NATO visiškai eliminuoja karinę Rusijos grėsmę. Nepaisant to, Rusijos saugumizavimas užima svarbią vietą Lietuvos politikoje. Nuolat grįžtama prie

²³ Plačiau žr.: Miniotaitė G., „Europos normatyvinė galia ir Lietuvos užsienio politika“, *Politologija* 43 (3), 2006, p. 3–19.

²⁴ Konferencijoje dalyvavo Lietuvos, Lenkijos, Moldovos, Rumunijos, Gruzijos, Ukrainos, Bulgarijos, Latvijos ir Estijos prezidentai. Taip pat konferencijoje dalyvavo JAV viceprezidentas Richard B. Cheney ir ES bendros užsienio ir saugumo politikos vadovas Javier Solana.

²⁵ *Remarks by Vice President of the United States Richard B. Cheney at the Vilnius conference, May 4, 2006*, („instruments of intimidation and blackmail in order to manipulate supplies and monopolize transit routes“, <http://www.vilniusconference2006.lt/sen/lib.download/15>, 2006 08 20.

Rusijos atsakomybės dėl Lietuvos okupacijos ir jos sukeltų tragiškų pasekmių klausimų, baiminamasi ne tik energetinės priklausomybės nuo Rusijos, bet ir destabilizuojančios Rusijos slaptųjų tarnybų įtakos šiuolaikinei Lietuvos vidaus politikai. Toks Rusijos traktavimas virsta konkrečiais sprendimais: Lietuvos Prezidento atsisakymu priimti Rusijos prezidento kvietimą dalyvauti 60-ies metų pergalės prieš hitlerinę Vokietiją minėjime Maskvoje (2005 m.), diplomatine parama Gruzijai užsitęsusiame įtampoje su Rusija, europarlamentaro Vytauto Landsbergio pasiūlyta deklaracija Europarlamentui²⁶, kurioje primenama apie Rusijos (Sovietų Sąjungos) atsakomybę dėl milijonų prarastų gyvybių.

Lietuva kartu su kitomis Rytų Europos naujokėmis siūlo senosioms Europos valstybėms blaiviai pažvelgti į Rusiją, liautis romantizuoti jos gaivališkumą ir neprognozuojamumą, o įvertinti potencialius pavojus, slypinčius demokratijos apribojimuose bei imperinėse ambicijose. Kaip rodo R. Cheney kalba Vilniaus konferencijoje, JAV išgirdo šį ES naujokių raginimą. Dar siekdama narystės ES ir NATO, Lietuva pasirodė kaip proamerikietiška valstybė, tai aiškiai pademonstravo Vilnius–10 grupės pritarimas visiems JAV veiksams kovoje prieš terorizmą bei lietuvių karių dalyvavimas Irako kare. Lietuvos politikai gana vieningai nepritaria Europos ir Amerikos požiūrių į tarptautinį saugumą supriešinimui, išvelgdami jame grėsmę Lietuvos saugumui. Kaip pažymima Baltojoje Lietuvos gynybos politikos knygoje (2006 m.), „stiprus transatlantinis ryšys tarp JAV ir Europos yra esminė Lietuvos ilgalaikio saugumo sąlyga“²⁷. Apskritai galima teigti, kad ir saugumo konceptualizavimas, ir saugumo politika Lietuvoje vystosi globalaus saugumo įgyvendinimo kryptimi. Tai rodo ir Lietuvos gynybos politikos raida.

3. Naujoji Lietuvos gynybos politika

Lietuvos gynybos politika, tapusi kolektyvinės gynybos dalimi, orientuojasi į du pagrindinius uždavinius – saugios aplinkos kūrimą ir į jos išsaugojimą. Pirmojo uždavinio įgyvendinimas remiasi Europos saugumo strategija, antrojo – NATO strateginėms nuostatomis. Lietuvos politikoje ES ir NATO turi skirtingą reikšmę, ES yra traktuojama kaip normatyvinė, pilietinė galia, kuri, anot Andrew Moravcsikio, priklauso „ne nuo batalionų ir bombų kiekio didinimo“, bet nuo „taikaus demokratijos skatinimo, plečiant prekybą, užsienio pagalbą bei taikos palaikymą“²⁸. Tuo tarpu NATO pirmiausiai yra siejama su saugumo, grindžiamo karine galia, užtikrinimu. Pilietinės ES galios papildymas karine galia Lietuvoje vertinamas teigiamai, tačiau po karo Irake išryškėjusi tendencija sumenkinti NATO, kaip transatlantinio forumo, reikšmę Lietuvos politikams atrodo nepakankamai apgalvota. Sprendžiant

²⁶ Europarlamentarų Vytauto Landsbergio, Bronislaw O. Geremeko, Valdis Dombrovskio, Toomas Hendrik Ilveso „Deklaraciją dėl 1939 m. rugsėjo 17 d. paminėjimo“ (Declaration on the anniversary of 17 September 1939) pasirašė apie 80 parlamentarų, tačiau to neužteko, kad ji būtų priimta.

²⁷ *Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga*, Vilnius: Krašto apsaugos ministerija, 2006.

²⁸ A. Moravcsik, „The Quiet Superpower“, *Newsweek*, 2002, June 17–27, 2002, p. 12.

pagal naujausių Lietuvos strateginių dokumentų turinį, jie visiškai pritaria dar 1998 m. JAV valstybės sekretorės Madeleine Albright suformuluotai idėjai kaip išvengti trijų „D“, kurie išreiškė JAV poziciją Europos gynybos politikos atžvilgiu: „no duplication of what was done effectively under NATO, no decoupling from the US and NATO, and no discrimination against non-EU members“²⁹. Baltojoje knygoje (2006 m.) pabrėžiama, kad transatlantinio ryšio stiprinimas yra vienas iš pagrindinių gynybos politikos uždavinių, jos formulavime ryškūs visi 3 „D“, ypač pirmasis ir antrasis, jie performuluoti kaip „pajėgumų nedubliavimo principas“ ir kaip „nauji pajėgumai, o ne naujos institucijos“³⁰.

Nors ir tapusi bendromis taisyklėmis reguliuojamos visumos dalis, Lietuvos saugumo politika išsaugo savarankiškumą ir iniciatyvumą panaudodama savo unikalų integracijos patyrimą įsitvirtinti naujoje erdvėje. Galima sakyti, kad saugumo politikoje Lietuva ne tik vykdo ES bendros užsienio ir saugumo politikos nuostatas, bet ir mėgina daryti joms įtaką, ypač siekdama sustiprinti rytinę ES saugumo politikos kryptį. Siekdama tapti politiniu regiono centru, ji jaučiasi pakankamai pajėgi prisidėti prie Europos normatyvinės galios stiprinimo. Kiek kitoks yra Lietuvos požiūris į gynybos politiką, kuri buvo ir tebėra siejama su NATO. 1994 m. įsijungusi į narystės NATO siekimo procesą, ji iš esmės keitė gynybos politikos nuostatas, derindama jas prie NATO saugumo strategijos pokyčių. Galima sakyti, kad Lietuvoje beveik nebuvo kvestionuojama nei NATO strategija, nei jos reikalavimai.

Rimčiausias iššūkis Lietuvos gynybos politikai, pareikalavęs ginkluotųjų pajėgų reformos, yra perėjimas nuo teritorinės prie kolektyvinės gynybos ir krizių įveikimo koncepcijos. Lietuvos teritorinės gynybos koncepcija, grindžiama totalios ir besąlygiškos gynybos principu, visiškai atitiko Lietuvos politikos orientaciją į tautinės valstybės kūrimą. Šios koncepcijos rėmuose NATO pirmiausiai buvo siejama su 5 straipsniu, jam buvo skiriamas Lietuvos teritorijos neliečiamumo garanto vaidmuo. Tokia NATO samprata neprieštaravo Lietuvos teritorinės gynybos koncepcijai, suformuluotai 1996 m. Nacionalinio saugumo įstatyme. Pastebimi pokyčiai prasidėjo po to, kai 1999–2001 m. Lietuva pradėjo vykdyti valstybės kandidatėms skirtus NATO veiklos (*action*) planus. Pereinama nuo grėsmių samprata grindžiamos gynybos politikos prie pajėgumais grindžiamos gynybos koncepcijos.

2004 m. Lietuvos karinėje strategijoje jau visiškai aiškiai įtvirtinamos kolektyvinės gynybos nuostatos: „Lietuvos kariuomenės pajėgumai plėtojami pagal tokius prioritetus, kurie stiprina viso aljanso kolektyvinę gynybą ir pasirengimą, prisideda prie atitinkamų Jungtinių Tautų ir Europos Sąjungos

²⁹ M. Albright, „The Right Balance Will Secure NATO's Future“, *Financial Times*, 7 December, 1998. („nedubliuoti NATO pasiekimų, (gynybos srityje – G. M.), neprarasti ryšio su JAV ir NATO (sprendimų priėmimo srityje – G. M.), nediskriminuoti ne ES narių“).

³⁰ Baltoji knyga, (note 27) p. 8.

2006 m. rugpjūčio mėn. priimtame Baltijos valstybių gynybos ministrų bendrame komunikate pabrėžiamas poreikis stiprinti NATO ir ES politinį dialogą ir užtikrinti jų glaudų bendradarbiavimą planuojant ir vystant karinius pajėgumus. Žr.: <http://www.kam.lt/index.php/en/105132/>, 2006 09 12.

greito reagavimo pajėgų stiprinimo³¹. Atitinkamai keičiasi Lietuvos ginkluotųjų pajėgų tikslai – jų planavimas orientuojamas į dalyvavimą su penktu straipsniu nesusijusiose operacijose ne tik euroatlantinėje erdvėje, bet ir už jos ribų³². Prioritetine kryptimi yra laikoma greito reagavimo brigados kūrimas, kuri iki 2015 m. būtų pajėgi dislokuoti vieną pėstininkų batalioną. Kaip dažnai kar-toja aukšti Lietuvos pareigūnai, „ginkluotosios pajėgos turi būti pritaikomos sprendžiant terorizmo sukeltas problemas bet kurioje pasaulio vietoje. Lietuvos gynyba prasideda Afganistane, o ne Lietuvos teritorijoje“³³. Tačiau, kaip pažymi Krašto apsaugos ministerijos sekretorius Renatas Norkus, tokios sąvokos, kaip krizių valdymas, tolimos Afganistano provincijos rekonstrukcija ar taikos palaikymas, sunkiai skinasi kelią į Lietuvos viešąją nuomonę. Gyventojams atrodo nepateisinama laikyti kariuomenę tam, kad ji gesintų miškų gaisrus ar valytų aplinką: kareivis praranda tautos ir šalies gynėjo įvaizdį. Darosi vis sudėtingiau išlaikyti visuomenės paramą bei pateisinti didesnio finansavimo būtinybę. „Sudėtingiausia yra pakeisti mąstymą: pradėti galvoti apie Aljanso, o ne tik Lietuvos kolektyvinę gynybą“³⁴.

4. Lietuva ir Europos gynybos politika

Kaip buvo minėta, Lietuvos gynybos sistema pirmiausiai vystosi kaip NATO gynybos sistemos dalis. Savo saugumą Lietuva sieja su tvirtais transatlantiniais santykiais tarp JAV ir Europos. 2004 m. sustiprėję ES mėginimai kurti autonominę Europos gynybą Lietuvoje nesulaukė nei entuziastingo pritarimo, nei atviros kritikos. Lietuva, pritardama Europos gynybos agentūros įsteigimui ir veiklai, Europos karinių pajėgumų didinimą priima kaip NATO sustiprinimo priemonę. Planuojama kartu su Vokietija, Slovakija ir Latvija prisijungti prie Lenkijos vadovaujamos ES kovinės grupės, kuriai Lietuva priskirs vieną pėstininkų kuopą ir paramos elementus. Tačiau tarptautinį saugumą Lietuva sieja su NATO pajėgų stiprinimu. Tai akivaizdžiai iliustruoja jos dalyvavimas tarptautinėse karinėse operacijose 2006 m. (žr. lentelę).

³¹ Lietuvos Respublikos karinė strategija, patvirtinta 2004 m. lapkričio 15 d. <http://www.kam.lt/index.php/lt/34381/>, 2006 09 05.

³² Naujausią informaciją apie Lietuvos karių dalyvavimą NATO, ESBO, JT rengiamose tarptautinėse operacijose žr. Lietuvos krašto apsaugos ministerijos svetainėje: <http://www.kam.lt/index.php/lt/104524/>.

³³ Žr.: R. Norkus, Defense Transformation: A Lithuanian Perspective. 11 April 2006, Garmisch-Partenkirchen, Germany. <http://www.kam.lt/index.php/lt/96062/>, 2006 09 15.

³⁴ *Ten pat.*

Lentelė. Lietuvos dalyvavimas tarptautinėse karinėse operacijose
2005 – 2006 m.

Operacija	ESGP operacijos	NATO operacijos	JAV (koalicijos) vadovaujamos operacijos
ES operacija ALTHEA Bosnijoje	1 karys		
ESBO paramos apmokant Gruzijos pasieniečius programa	1 karinis specialistas		
KFOR operacija „Joint Guardian“ Kosove		30 karių būrys, rotacija kas pusė metų (Priština), Lenkijos bataliono sudėtyje, 2 kariai KFOR štabe (Kačanikas)	
ISAF Taikos įvedimo misija Afganistane		Lietuvos vadovaujama provincijos atkūrimo grupė Čagčarane – 123 kariai, 4 štabo karininkai (Heratas), 2 štabo karininkai (Kabulas)	
NATO mokymo misija Irake		6 kariai	
Humanitarinė operacija Pakistane		10 specialistų	
Koalicijos vadovaujama karinė operacija Irake „Iraqi Freedom“			56 kariai, 3 štabo karininkai
Operacija „Enduring Freedom“ Afganistane			1 štabo karininkas

Šaltinis – Lietuvos krašto apsaugos ministerija, 2006 m.

Iš lentelės matyti, kad ESGP operacijose 2006 m. dalyvauja tik du Lietuvos kariai. Gerokai daugiau dėmesio skirta Lietuvos ekspertų dalyvavimui įvairiuose konfliktuose. Lietuvos ekspertai siūsti į tokias Europos Sąjungos misijas, kaip teisės viršenybės misija Gruzijoje, sienos monitoringas Moldovos ir Ukrainos pasienyje ir Gruzijoje. Taip pat Lietuva remia Europos Sąjungos siekį prisidėti prie krizių valdymo ne tik kaimyniniuose, bet ir tolimesniuose regionuose. 2005 m. Lietuvos ekspertai dalyvavo Europos Sąjungos misijose

Indonezijoje, Palestinoje, taip pat rengiant Irako teisėsaugos pareigūnus. Iš viso Europos Sąjungos civilinėse misijose 2005 m. dalyvavo 17 ekspertų, o rinkimų stebėjimo misijose – 33 stebėtojai iš Lietuvos³⁵.

Pagrindinis Lietuvos karių kontingentas dalyvauja su NATO ir JAV vėliava vykstančiose tarptautinėse operacijose. Tai dar kartą patvirtina, kad Lietuva NATO ir ES gynybos politiką traktuoja kaip papildančias ir sustiprinančias viena kitą. Tačiau Lietuvai kelia nerimą kai kurios Europos gynybos politikos tendencijos bei jos tolimesnė raida. Kaip pažymi Kęstutis Paulauskas, neramina tai, kad ES kariniai standartai bei gynybos planavimo sistema gali skirtis nuo NATO. Tai reikštų, kad Lietuvos gynybos sistemos kūrimas pagal NATO karinius standartus nueitų perniek. Be to, ryškėjantis NATO ir ES karinių struktūrų dubliavimas verčia skaidyti į dvi dalis ir taip gana menkas Lietuvos gynybos pajėgas. Nerimą kelia ir Europos gynybos agentūros veikla. Agentūros planai sukurti bendrą ginklų pirkimo politiką nėra palankūs Lietuvai. Jos rekomendacija pirkti europietišką ginkluotę gali pabloginti jau nusistovėjusias gana palankias ginklų pirkimo iš JAV sąlygas³⁶. Lietuva siekia, kad Europos ginklų pirkimo politika liktų atvira transatlantiniam bendradarbiavimui.

Baigiamosios pastabos

„Ne tik naudotoja, bet ir pagalbininkė“, – ši frazė, vartojama daugybėje oficialių dokumentų, aukštų pareigūnų kalbų ir pasisakymų konferencijose, trumpai ir koncentruotai išreiškia oficialią Lietuvos saugumo ir gynybos politikos poziciją jai tapus ES ir NATO nare. Tačiau ar patvirtino straipsnio turinys šią ambicingą nuostatą?

NATO ir ES Lietuvos politiniame diskurse iš pat pradžių turėjo dvejopą interpretaciją – instrumentinę ir normatyvinę. Siekiant narystės NATO, vyravo instrumentinė Aljanso interpretacija, pirmiausiai NATO buvo skiriamas skydo, apsaugančio Lietuvą nuo neprognozuojamos grėsmės iš Rytų, vaidmuo. Daug didesnį simbolinį krūvį turėjo ES. Tai tarsi istorijos verpetuose prarastas *El Dorado*, grįžimas į jį reiškia ne tik valstybės saugumą, bet ir vakarietiškos tapatybės susigrąžinimą. Neatsitiktinai narystės ES siekimo proceso conceptualizacijoje vyrauja kelio, grįžimo į Europą metaforos. Ir ES, ir NATO narystės kriterijų tenkinimas bei derybų procesas vedė prie visapusiškos valstybės ir visuomenės transformacijos. Saugumo politikoje tai pasireiškė kaip negatyvių nuostatų kaimyninių valstybių atžvilgių įveikimas bei kaip perėjimas prie bendro saugumo sampratos. Tai savo ruožtu sąlygojo pokyčius gynybos

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 metų veiklos ataskaita, 2006 m. kovo 30 d., http://www.lrv.lt/main_en.php?cat=2&script=1

³⁶ 2001–2003 m. Lietuva iš JAV įsigijo 75 prieštankines raketas, 60 raketų žemė–oras, 8 paleidimo įrenginius, 15 Humvees. Žr.: Paulauskas K., „The Baltics: from nation states to member states“, *Occasional Paper* 62, 2006, p. 38.

politikoje, perėjimą nuo teritorinės prie kolektyvinės gynybos koncepcijos bei ginkluotųjų pajėgų reformą.

Lietuvai tapus NATO ir ES nare, jos saugumo ir gynybos politika praranda buvusį vientisumą – ji skyla į užsienio ir saugumo politiką ir į gynybos politiką. Pirmoji yra siejama su Europos normatyvinės galios plėtra, kurios esmę gana vaizdingai išreiškia ES strategijos pavadinimas: „Saugi Europa geresniame pasaulyje“ (angl. *A secure Europe in a better world*). Prisidėdama prie jos tikslų įgyvendinimo, Lietuva imasi ambicingo lyderės vaidmens, skleisdama politinių ir ekonominių reformų patyrimą į kaimynines rytų šalis. Kasmetinės Vilniaus konferencijos tapo forumu, vienijančiu narystės ES ir NATO siekiančias posovietinės erdvės valstybes.

Lietuvos gynybos politika yra plėtojama kaip NATO politikos dalis. Pagal savo galimybes prisidėdama prie NATO strategijos įgyvendinimo, Lietuva siekia tapti patikima Aljanso nare. Savo ypatingą vaidmenį Aljanse ji sieja su aktyviu Lietuvos dalyvavimu NATO plėtros ir Rytus procese.

Lietuva palaiko karinės ES dimensijos stiprinimą, tačiau nepritaria galimam ES ir NATO funkcijų ir pajėgumų dubliavimui, savo saugumą siedama su tvirtu transatlantinio ryšio išlaikymu.

Atsakant į klausimą, ar pagrįstos Lietuvos ambicijos vaidinti pastebimą vaidmenį ES saugumo ir gynybos politikoje, būtų dvejopas. Lietuva aktyviai ir kūrybingai įsijungė į ES saugumo strategijos įgyvendinimą, siekdama suteikti didesnę svorį jos rytinei dimensijai. Tačiau jos dalyvavimas stiprinant ES karinę dimensiją kol kas yra greičiau simbolinis.